

SZÖVEG –
ACZÉL PETRA nyelvész, kommunikációkutató

SOROZAT –
KÖZVILÁGÍTÁS

Nicsak, ki ír?

Mit gondol a nyájas Olvasó, én, a szerzőként feltüntetett ember vagy a mesterséges intelligencia írta ezt a szöveget a *Képmás* januári számába? A kérdés fogós. Ha szerzőként azt írom most le, hogy nyilvánvalóan én írtam, az korántsem jelenti azt, hogy ez valójában így van. A nagy nyelvi modell alapú, elérhető mesterségesintelligencia-programok ugyanis abban is segítenek, hogy hogyan legyen hihető, hogy én írtam azt, amit a program. De mielőtt egzisztenciális ontológiai válságba kerülnék, azt fessegetve, hogy egyáltalán létezem-e, vagy csak egy program álcája vagyok – és nem lepke *Dsuang Dszi* álmában *Szabó Lőrinc* tollából –, szögezzük le, hogy valószínűleg Önöknek mindegy is volna, ki a tényleges író. Nem azért, mert érdektelenek, hanem mert a tartalomra összpontosítanak. Arra a tartalomra, amelyet korábban csak emberek írtak.

- ◆ Amikor 2023 februárjában, amolyan farsangi belépővel megjelent az ingyenesen hozzáférhető ChatGPT, ez a nyelvtanulás-alapú mesterséges intelligencia (MI) program, az emberi tartalomszolgáltatás sajátos, új időszaka kezdődött. Milliónyi olyan új szöveg keletkezett ugyanis, amelyekhez emberek adták meg a kiinduló kérdést, a bemeneti információt, az utasítást, de amelyeket valójában a „gép” készített el. Magyar nyelven, hihetetlen gyorsasággal. Nyolc perc alatt alkotmányt szövegezett, két perc alatt kulturális ajánlót egy magazinba. Ennél több idő a versírásra sem kellett „neki”, sőt a diplomamunkákra sem. A páratlan alkotói sebesség és fáradhatatlanság, a digitális adat- és információgyűjtés végtelen kapacitása az embert a szövegprodukciónban versenyképtelenné, a szöveg kezdeményezőjeként viszont érdekeltté tette.

Míg a képeket és mozgóképeket készíteni, vágni, rendezni képes MI a színészekben és filmkészítőkben komoly rémületet ébresztett, olyannyira, hogy Hollywoodban sztrájkba fogtak szakmájuk MI-tlenítése érdekében. Az újságírók más utat látszanak választani. A nagy, nemzetközi médiavállalatok lapszerkesztőségei nem győzik

hangsúlyozni, mennyire hisznek a tradicionális újságírói értékekben, és éppen ezért (!) vezetik be az MI-t a szerkesztőségi munkába. Hiszen hatékonysága kivételes, másodpercenként megírhat egy anyagot a frissen megnyílt kiállításról, a párkapcsolati konfliktusok típusairól vagy a quinoamag áldásos hatásáról – a „kiszámítható” témák mestereként. Ezalatt pedig a hús-vér újságírók valóban fontos történetek közreadásával foglalkozhatnak. A háborús konfliktusokkal, a politikával, a járványokkal. Az *Express* című német internetes portálnál már „munkába állították” a Klara Indernachnak keresztelt újságírósegédet, aki anyagot gyűjt, és megírja mindazt, amit a humán újságíró nem. Vajon az olvasók tudják-e, hogy az MI részt vett a szövegalkotásban? Előfordul, de nem szükségszerűen. Ahogyan Arist von Harpe, a Morgenpost Kiadó vezetője nyilatkozott: mivel az AI csak egy segéd az alkotásban, nem muszáj mindig feltüntetni, hogy ő is részt vett a készítésben. Az AI mint újságíró amúgy meglehetősen önálló is tud lenni: kiváló összefoglalókat ír, buzgó adatgyűjtő, és kivételesen igazítja a tartalmat a megcélzott olvasó stíluspreferenciájához. Egyszóval olyan asszisztens, „aki” minden főnökénél jobb, de hagyja magát irányítani. Ahogyan az olvasó nem feltétlenül tudhatja, mikor és mihez használtak MI-t, úgy sokszor a főszerkesztő is csak a szöveg „izéből” jön rá, hogy a munkatársa ezúttal nem az írói vénáját, hanem a számítógépet használta ahhoz, amit leadott. Baj ez? Hiszen kész az anyag, kevesebb benne az elütés, pontosnak látszanak az adatok, és úgyis pár percen belül ki kell tenni az oldalra, mert nagy a verseny a befogadók kattintásaiért.

Érdekes, hogy azok, akik játszanak – mint a színészek –, ellenállásra buzdítanak. A komolyak – akik írnak – pedig elfogadásra. Az írástudók felelőssége, mondják ők, hogy sok adatból, jól szűrve, objektívan közöljenek. Az írástudók felelőssége, mondjuk erre mi, hogy valamiképpen minden megnyilvánulásuk építsen, erősítsen és vezessen. Hogy ne a szövegek száma növekedjék, hanem a mondanivaló legyen egyre lényegesebb. Hogy elhiessük ember szól a szövegből. Mert jobb azt gondolni, hogy mi, emberek vagyunk egymás álmai, és nem mind egy gépé. Jobb azt tudni, hogy képmások vagyunk, és nem egy program képtelen másolatai. ♦

ÖRÖMHÍR MINDENKINEK!

BÁRHOL ÉS
BÁRMIKOR
MOBILON IS!

A valótlan valóság

El tudják képzelni, hogy a telefonjukon, laptopjukon, tévéjük képernyőjén látott tartalmak egyikéről sem tudhatják, hogy amit ott olvasnak, látnak, hallanak, igaz-e vagy megtörtént-e valaha? Hogy nem lehetnek biztosak abban, hogy ember vagy mesterséges intelligencia készíti ezeket? Vagy esetleg már most is így vannak ezzel? A jelenségről *dr. Aczél Petra* kommunikációkutatóval beszélgettem, aki a pár hónappal ezelőtt megjelent *Deepfake: a valótlan valóság* című tanulmánykötet egyik szerkesztője és szerzője.

◆ – A Képmásban megjelenő sorozatodnak évek óta témája a mesterséges intelligencia és az álhír, ez a tizennégy különböző szerző tollából született kötet a két probléma összefonódásáról szól. Hogyan született meg ez a gyűjtemény, amelyet *dr. Veszelzki Ágnes* nyelvész-kommunikációkutatóval együtt szerkesztettetek?

– Amikor a ChatGPT programot 2023 februárjában ingyenesen hozzáférhetővé tették, olyan hirtelen jött el a mesterséges intelligencia korszaka, mint ahogyan a háborúk kiobbantak, egyik napról a másikra. Előtte is sokan beszéltek a metaverzumról, de azt hittük, a robotizáció változtatja majd meg az életünket, azzal, hogy átveszi a fizikai munkát az embertől. A kötet tehát nyilván nem akkor készült el, amikor megjelent az említett hír, a téma lappangott. Másfél évvel korábban rendeztünk egy szakmai konferenciát, amely már megmutatta, nagy az érdeklődés a deepfake iránt, hiszen a mesterséges intelligencia naponta milliányi üzenetet hoz létre, amelyekről nem tudjuk megmondani, valósak-e vagy sem.

– Ez a kötet jól szemlélteti, hogy különböző tudományágak együttes, probléma alapú megközelítésével érdemes az új jelenségeket megközelíteni, ahogyan már az oktatásban is ideje volna túllépni a tantárgyi kereteken.

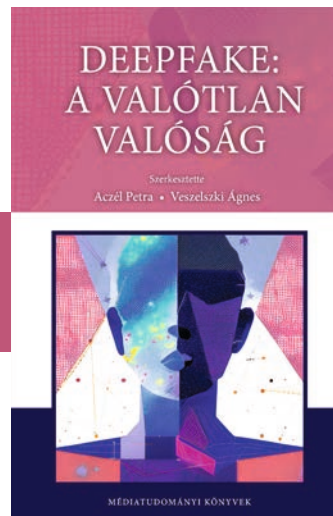
– Sokféle módon igyekszik a kötet a jelenséget megközelíteni, például tizennégy más-más tényezőt hangsúlyozó meghatározással. A szerzők közül nem mindenki egyformán pesszimista vagy optimista. A célunk egy olyan szakkönyv létrehozása volt, amelyben tudatosíthatjuk: mindez most nem mások, hanem mindannyiunk problémája, feladata. Fontos volt, hogy magyarul is olvashassunk erről a témáról.

– A könyv írásaiból többek között azt is megtudhatjuk, hogy miközben az agy olykor ösztönösen képes megkülönböztetni egy hamis képet a valóságostól, az emberi tudat olykor mégis felülírja az intuíciót, és egyfajta „kényelmes igazságra” törekszik azért, hogy a személy hatékonyan tudjon működni.

– A hazugság nem újdonság, az ember azóta hazudik, amióta a világra jött, és egyébként nagyon sok más élőlény is hazudik. Ahhoz, hogy boldoguljunk a közösségben, kicsit szükségünk is van erre az eszközre, például az udvariasságnak bizonyos fajtáit is jótékony hazugságnak tekinthetjük. A hazugságoknak nagyjából a felét igaznak gondoljuk, ezzel magunkat is megmentjük a napi drámai felismerésektől, például attól: „ez az ember mégsem szeret engem”. A deepfake-ben az az új, hogy a hazugságainkba belép a programozó, aki ingyenes programokat gyárt ahhoz, hogy például egy pornótartalomba bemásoljam a volt szerelmem képét, akire haragszom, vagy a rivális politikus szájába adjam a saját kényszerképzeteimet, hogy ezzel lejárássam. Ráadásul a felhasználó vagy a programozó ezért a lehetőségért nem vonható felelősségre, és le sem leleplezhető.

– **És nem hihetjük, hogy mindez csak akkor fog érinteni minket, ha elég fontosak vagyunk a közéletben?**

– Nem. Sőt, a hétköznapi emberekkel kapcsolatos deepfake-et kevésbé ismerjük fel, mint a közéletieket. Gondolhatunk személyes bosszúra vagy egyszerűen csak egy diákcsínyre, amikor például a kiskamaszok hamis videót készítenek a tanárukról vagy az osztálytársukról. A deepfake a mesterséges intelligencia olyan felhasználása, amely a személy plágiumát eredményezi. Valakit a saját akarata nélkül, saját érdekem szerint jelenítenek meg: beszélgetek és cselekedtetek. Vannak természetesen előzmények a szimulált valóságra: talán még emlékszünk néhányan az első hamis magyar dokumentumfilm-próbálkozásra, az Olajfalókra. Egy egész ország lázban égett, mert a műfaj szabályai szerint annyira hihető volt. A deepfake-ben ugyanakkor az ember, a személyiség kihasználása válik hangsúlyossá. A könnyű elérhetőség teszi fontossá ezt a témát. Az ingyenes programok lehetővé teszik, hogy ne csak bizonyos emberek, bizonyos stúdiókban elérhető technikákkal tudjanak hamis tartalmakat előállítani, hanem akár unokázós vagy banki csalók is. De jószándékból is születhet olyan tartalom, amely később károsná válhat, hiszen lehetetlen meghatározni a jövőjét annak, ami az online térbe kerül.

– **Viszonylag kevés prófécia van a tanulmányokban. Mit gondolsz, ha a tartalomgyártó „szent amatőrök” ellenőrizhetetlen tartalmait árasztják el az online teret, nem fog újra felértékelődni a szakmák és a személyek hitelessége?**

– Azért sincs a kötetben jóslás, mert ahogy mondtam, azt sem tudtuk előre megmondani, hogy ez ilyen hírte- len, ennyire széles körben ilyen jelentős témává válik. Ez arra int minket, hogy óvatosan jósoljunk a folyamataink- ról. Hogy felértékelődik-e a hitelesség? Nem kell, hogy fel- értékelődjön, hiszen ma is a hitelesség a legértékesebb. A hitelesség nem csupán az észszerűséggel kapcsolatos, és nem pusztán információs alapon működik. Kell hozzá a teljes tapasztalás ereje, a valóságosság súlya. Ahogy mondtad, valóban nem tanítunk tantárgyakon átívelő problémákat és képességeket, és évszázadok óta kiveszik az oktatásunkból az intuíciót. Szerintem a kultúránkból, a számunkra fontos interakciókból is nagyon hiányzik. A hitelességet pedig legtöbbször éppen az intuíciónkkal vesszük észre.

– **Vizont stop táblaként van előttünk, hogy az intuíci- óra támaszkodva ne legyenek előítéleteink...**

– De az előítélet ugyanúgy megmarad a technológiában, csak valaki beleprogramozza az értékrendjét, az igaz- ságait. Nagyon alábecsültük a puha képességeinket, kétdimenziósan racionálisként vagy emocionálisként magyarázzuk az embert. Pedig ott van mindegyikünk- ben a harmadik vetület: a morális-transzcendentális is. Az eszköz érzelmileg is tettetni tudja magát, a hang alapú mesterséges intelligencia kedvesen udvariasan beszélget veled magyarul. Akár azt is érezheted, hogy a barátod. Ma már tudjuk, hogy a hangasszisztensbe bele is lehet sze- retni. Van már példa arra is, hogy valaki összeházasodott a hangasszisztensével. De bármennyire is emberarcú az MI, nincs istenképe. Hiányzik belőle valami emberi, ez a bizonyos harmadik dimenzió, ami mégis kell az egész világ megismeréséhez és megértéséhez.

– **Van benned szorongás a mesterséges intelligencia által alakított világtól?**

– Először volt bennem ellenállás, egyfajta távolságtar- tás, amely azt mondatta velem: ez csak szórakozásra való. Aztán megszületett a belátás, hogy ezzel foglalkoznom kell, hiszen a kommunikáció a szakterületem. De nem félek. Úgy gondolom, szabadon eldönthetem, mit kezdek ezzel a lehetőséggel. Látom, hogy óvatosság, gyanakvás azért van az emberekben a munkahelyeken. Leginkább attól tarthatunk, hogy mi magunk helyettesíthetők leszünk a mesterséges intelligenciával. A szülők több- sége is aggódik a gyereke miatt, amikor az új technológiá- kat használja. Tehát hibáztatjuk a technológiát, de élünk

a lehetőségeivel, egyszersmind a rabságában. És van- nak a technológiának jó oldalai, így az MI-nek is például az oktatásban, amikor megelevenedik a történelem, vagy egy kémiai kísérlet szimulálásakor.

– **Mennyire vagyunk védtelenek?**

– Társadalmi szinten megvan a lehetősége annak, hogy a deepfake-tartalmakkal eluralkodhasson egy elnyomó ideológia, hiszen ebbe megéri befektetni a pénzt. Ma az államok sokat költenek arra, hogy a háborúkat hogyan tudják a mesterséges intelligenciával befolyásolni. Szerintem a védtelenség akkor alakul ki, amikor nem kér- dezél, nem keresel, nem beszélgetsz, nem változtatsz. Nem kell egy nyolc hónapos gyereknek egy-két-három órát töltenie naponta a képernyő előtt, sok szülőnek tény- leg sikerült távol tartania az óvodás kisgyermekét ettől. Beszélgetni kell arról, hogy a legújabb médiumok mint közvetítő közegek hogyan befolyásolhatnak, be kell lát- nunk a saját függőségeinket is. És érdemes kérdeznünk, például a kamasz gyerekünktől, hogy ismer-e ingyenes mesterségesintelligencia-programot, és ha igen, akkor miért használja. Ha nem gondoljuk magunkat minden- tudónak, hanem a gyerekünktől is kérünk tanácsot, köl- csönösen tanulhatunk. Megkérdezhetjük tőle: „Te, ez a szöveg vagy kép, amit összeraktál, izgalmas, vicces, de gondolkodtál azon, vajon a tiéd-e, vagy az algoritmusé, netán a cégé, aki leprogramoztatta?” A válaszai köze- lebb vihetnek minket ahhoz, hogy tudatosítsuk benne és magunkban, mit is tehet velünk, általunk a technológia.

– **A morális, etikai megfontolásoknak és a jogi szabályo- zásnak milyen pontokon kellene szabályoznia, akadá- lyoznia a deepfake keletkezését?**

– Ennek egyidejű folyamatnak kell lennie. Az állam nem teheti meg, hogy nem szabályozza, egyébként Európa próbálja is, gondoljunk csak az adatvédelem fontos sza- bályaira. A jogszabály adhat irányítást, de nekünk kell megmenteni magunkat. Dönthetek, hogy azzal szórakoz- tatom magam, hogy színésznők arcaival pornót nézege- tek-e. Ha igen, nem védenek meg senkit a jogszabályok. Amit az MI elkövet, azt én követem el, vagy egy másik ember. Erről beszélni kell, de nem állandóan a fenyege- tettség érzésével, hanem a változtatás vagy a jobbítás igé- nyével. Persze, a technológia időt spórol nekünk, azért, hogy egyúttal el is vegye. Mindenesetre nem hozhatja el a világ végét nélkülünk. Rajtunk múlik tehát, mit enge- dünk neki. ♦

A Média a Családért-díj

januári jelöltjei

Média a Családért-díj

MOHÁCSI EDIT

A fiatalok mentális állapota

Kossuth Rádió, Vendég a háznál

A Média a Családért-díj
fő támogatója:

Külhoni Média a Családért-díj

SEBESTYÉN KINGA

**Együtt változunk - Csatlos Tünde:
„Nem egy gyerek tart össze minket,
hanem mi egymást is”**

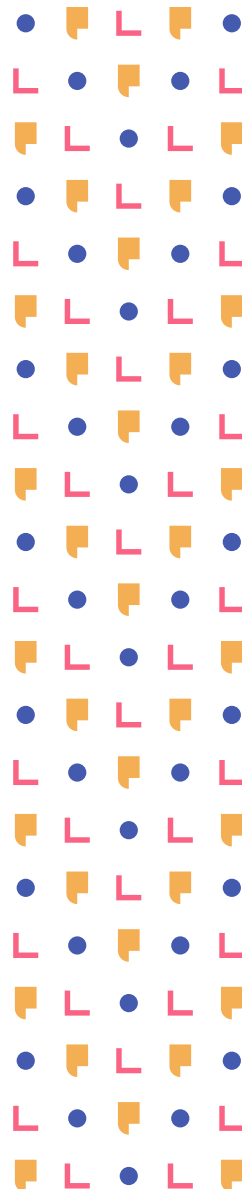
Podcast, Nőileg

A jelöltekről szóló ismertetőt és a jelölt munkákat megismerheti a mediaacsaladert.hu-n, ahol az Ön jelölését is várjuk.

A magyarországi és külhoni közönségdíjak támogatója:

MBH BANK

An aerial photograph of a fishing boat in the ocean. The boat is yellow and has several people on board. A large green fishing net is being pulled in, creating a large, billowing shape in the water. The net is illuminated from above, and a line of yellow floats is visible along its edge. The water is a deep blue-green color.

SZÖVEG –
PÁCZAI TAMÁS

SOROZAT –
VILÁG-KÉP

◆ Venezuela karib-tengeri partvidékén egykor pezsgett az élet, a fővároshoz, Caracashoz közeli Choroní fehér homokos tengerpartja a világ minden tájáról vonzotta a turistákat. Azonban az országot 2015 óta sújtó gazdasági válság teljesen átrendezte Venezuela hétköznapjait. Az Associated Press (AP) fotósa, Matias Delacroix 2023 nyarán tudósított arról, hogy az egykor éttermekben, szállodákban dolgozó helyi asszonyok közül egyre többen kénytelenek halászként dolgozni, sőt kizárólag női flották is alakultak az elmúlt években. A tizenkét órás műszakokban akár négyezer kilogramm halat is kifog egy csapat, a megerőltető munkával azonban csak nyolc dollárt, alig háromezer forintot keresnek. Ez még helyi szinten is kevés, az ENSZ számításai szerint havonta körülbelül száznegyvenezer forintra volna szüksége egy átlagos venezuelai családnak a megélhetéshez.

Matias Delacroix fényképét az AP Az Év Fényképei 2023 galériájában találtuk. Az elmúlt évet bemutató fotók alapján nagyon

nehéz éve volt bolygónknak.

Rég nem látott, brutális háborúk, természeti csapások, a túlnépesedés problémái, a környezetszennyezés jelei talán még soha nem jelentek meg ennyire markánsan. ◆

